

TNO-rapport**TNO 2015 R10254****Meerjaren Speurwerkprogramma 2011-2014
Voortgangsrapportage 2014
Thema Arbeid & Gezondheid****Gezond Leven**Utrechtseweg 48
3704 HE Zeist
Postbus 360
3700 AJ Zeistwww.tno.nlT +31 88 866 60 00
F +31 88 866 87 28
infodesk@tno.nl

Datum	2 maart 2015
Auteur(s)	P.M. Bongers S. Detmar V. Hildebrandt D.J. van Putten
Exemplaarnummer	1
Oplage	
Aantal pagina's	38
Aantal bijlagen	1
Regievoerder	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Autorisatie	Dr. N.J. Snoeij
Functie	Managing Director Healty Living
Handtekening	

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2015 TNO

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar.....	5
1.2	De nieuwe strategieperiode 2015-2018	6
2	Vraaggestuurde Programma Levenslang Gezond: propositie Lang Gezond en Actief Leven	7
2.1	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar.....	7
2.2	Uitvoering in 2014	8
2.3	Output en kennisoverdracht	8
3	Vraaggestuurd Programma Levenslang Gezond: propositie Gezond en Veilig Opgroeien	13
3.1	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar.....	13
3.2	Uitvoering in 2014	14
3.3	Output en kennisoverdracht	14
4	Vraaggestuurd Programma Gezond Veilig en Productief werken.....	21
4.1	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar.....	21
4.2	Uitvoering in 2014	23
4.3	Output en kennisoverdracht	23
5	Ondertekening	37

1 Inleiding

Het thema Arbeid & Gezondheid omvat het:

- VP Levenslang Gezond: P201 (Contactpersoon: P.M Bongers).
- VP Gezond, Veilig en Productief werken: P204 (Contactpersoon: P.M. Bongers).

1.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

TNO ontwikkelt in de vraaggestuurde programma's van het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid nieuwe concepten, producten en diensten, die mensen in staat stellen om deel te nemen aan een vitale, veerkrachtige en inclusieve samenleving. Met behulp van een geïntegreerde aanpak waarin individuele en organisatorische vaardigheden worden ontwikkeld, voeren we deze innovaties door in de praktijk.

Gezien de urgentie en omvang van deze uitdaging zijn systeemtransitie dé oplossing, waarbij beleid, overheid, ondernemers en praktijk de handen ineen slaan om het huidige gezondheid(szorg)systeem te innoveren richting een op participatie, predictie, personalisatie en preventie gericht systeem.

In het Vraaggestuurde Programma (VP) Levenslang Gezond is aansluiting gezocht bij landelijke proeftuinen, waar TNO-innovaties worden ingezet om systeemtransities in gang te zetten. In deze proeftuinen is TNO breed neergezet vanuit meerdere roadmaps die betrekking hebben op Gezond Leven, Industriële Innovatie, Infrastructuur, Mobiliteit en Informatiemaatschappij. Daarmee profileert en positioneert TNO zich landelijk, regionaal en lokaal als de geprefereerde innovatiepartner voor preventie en zorg en heeft het tevens een positie als gevraagde partner in vergelijkbare Europese initiatieven, waaronder DEDIPAC en INNOLIFE.

Het VP Levenslang Gezond bestaat uit de lijnen Gezond en Veilig Opgroeien (GVO) en Lang Gezond en Actief Leven (LGAL). Bij het vormgeven van het programma is rekening gehouden met de innovatiebehoefte bij de overheid, met het veld en met het leggen van verbindingen naar programma's van aanpalende organisaties zoals ZonMw, RIVM en GGD-Nederland. De maatschappelijke impact en wetenschappelijke output van beide lijnen is groot en uit zich in het benutten van resultaten van het innovatieprogramma in de praktijk. Als voorbeelden hiervan kunnen proeftuinen genoemd worden (o.a Leiden, Academische werkplaats voor de Jeugd), de aanwezigheid van TNO in een veelheid van nationale en internationale netwerken (bijvoorbeeld Body&Work, Vita Valley, European Network on Living Labs) en de toepassing van ontwikkelde meetinstrumenten zoals MIDI en Vita-16©. De maatschappelijke impact komt tot uitdrukking in de implementatie van resultaten van het kennisprogramma in de praktijk (bijvoorbeeld Functionele Training Ouderen (FTO), het Community Dashboard, CenteringPregnancy).

In het VP Gezond, Veilig en Productief werken hebben in 2014, net als in voorgaande jaren, trends en uitdagingen met betrekking tot arbeidsparticipatie, duurzame inzetbaarheid en arbeidsproductiviteit centraal gestaan. Er is een intensieve interactie geweest met private en publieke partijen, tot uiting komend in publiek-private samenwerkingsverbanden. Ook zijn projecten uitgevoerd waarin

kennis is overgedragen naar het MKB binnen het TNO MKB programma. En er is een sterke koppeling met nationale en Europese onderzoeksprogramma's gerealiseerd.

In één van de samenwerkingsverbanden is een Lastoorts ontwikkeld die geen blootstelling aan lasrook meer met zich meebrengt. Deze lastoorts is door TNO voorgedragen voor de Innovation Prize 2015 van de European Association of Research and Technology Organisations (EARTO), in de categorie 'proven impact'. De goede relaties met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn in 2014 bestendigd, onder andere door middel van twee werkbezoeken van SZW onder leiding van de Secretaris Generaal (januari 2014) resp. Directeur-Generaal Werk (november 2014).

1.2 De nieuwe strategieperiode 2015-2018

In de nieuwe strategieperiode 2015-2018 zijn de programma's 'Levenslang Gezond' en 'Gezond, Veilig en Productief werken' ondergebracht in de nieuwe roadmap Prevention, Work & Health. Ook de aansturing van het Vraaggestuurd Programma Beter Samen in Noord vindt plaats vanuit deze roadmap. De rapportage over dit laatste, nauw met de topsector LSH verweven programma, vindt echter plaats in de voortgangsrapportage van het thema Life Sciences & Health.

Met het oog op de onderzoeksagenda voor de nieuwe strategieperiode van het VP Levenslang Gezond heeft interactie plaatsgevonden met de stakeholders van de verschillende ministeries en van het bedrijfsleven, met als belangrijk condensatiepunt de succesvolle Kennisarena in september 2014. Daar bleek een breed draagvlak te zijn voor de voor deze kennislijn gekozen zes aandachtspunten: Burger centraal, Benutten van bestaande kennis, Verbinden van data, Technologische innovatie inbedden, Competenties van professionals en Cocreatie. Voor het VP Gezond, Veilig en Productief werken is besloten om in de nieuwe strategieperiode te komen tot de invulling van een taakrol voor SZW ('governmental assigned innovation') als onderdeel van de Rijksbijdrage TNO. Parallel hieraan heeft het ministerie van SZW besloten om de aanvullende Rijksbijdrage SZW voor het Maatschappelijke Programma Arbeidsomstandigheden (MAPA) te continueren in de periode 2015-2018. TNO en SZW hebben in 2014 gezamenlijk nadere invulling aan gegeven aan beide programma's voor de strategieperiode 2015-2018.

2 Vraaggestuurde Programma Levenslang Gezond: propositie Lang Gezond en Actief Leven

2.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

Het Vraaggestuurde Programma Levenslang Gezond kende in 2014 een zevental *lijnen*. Vijf lijnen omvatten de totale levensloop van voor de geboorte tot de laatste levensfase: 1. *Verloskunde en kraam*, 2. *Gezond opgroeien en opvoeden*, 3. *Vitale kind*, 4. *Vitale volwassene* en 5. *Vitale oudere*. De lijn *Gezonde wijk* uit voorgaande jaren is in 2014 geïntegreerd in de lijnen 4 en 5. De zesde lijn *Mond gezond* raakt de hele levensloop en richt zich derhalve op jong en oud. De eerder op verzoek van SZW en VWS ingerichte lijn 7 *Implementatie, Valorisatie en Zelfmanagement (IVZ)* is in 2014 voortgezet en benadrukt de toegenomen aandacht voor deze thema's. Deze lijn is generiek van aard en bundelt de reeds bestaande innovaties op het gebied van implementatie, valorisatie en zelfmanagement. Daarmee voorziet deze lijn in de noodzakelijke aandacht voor innovatiebenutting in de samenleving van de opbrengsten van de andere VP-lijnen.

Over de lijnen 1-3 wordt verslag gedaan in hoofdstuk 3. De lijnen 4-7 vallen binnen de propositie Lang en Gezond Actief Leven (LGAL) waarover in dit hoofdstuk verslag wordt gedaan. Hierin gaat de aandacht uit naar gezondheid en vitaliteit van de burgers in de wijk en thuis, op het werk, in de sport en in de (mond)zorg. Burgers 'managen' hun gezondheid 8.760 uren in het jaar, maar niet altijd succesvol. In de keuzes van de thematiek voor innovatie komt dit terug. Waar preventie mogelijk is, wordt in deze propositie gezocht naar momenten in de leefcontext waarop dit het beste werkt en het meeste effect sorteert, met veel aandacht voor vroegsignalering, zelfredzaamheid, functionele training, monitoring, vitaliteit, sporten en bewegen, en het afstemmen van de verschillende (interventie)-methodieken. Het innoveren en valideren, implementeren en valoriseren met het veld is de rode draad. Daarbij ligt het accent op wat mensen wél kunnen. In lijn hiermee is het concept vitaliteit opnieuw gedefinieerd waarbij relaties worden gelegd tussen enerzijds de determinanten van vitaliteit (mentale, fysieke en sociale vitaliteitsbronnen) en anderzijds de waarde van vitaliteit (participatie en maatschappelijke zorgkosten en –baten).

Sinds 2011 participeert TNO mede in het kader van dit VP in enkele grootschalige transitieprojecten, zoals Vitaal Vechtdal, Leidse Proeftuin Zorg & Welzijn, Vita Valley en het Center for Care Technology Research (CCTR). Hierin wordt samen met stakeholders en partners verder vorm en inhoud gegeven aan systeemtransities. Ultieme doel daarbij is het genereren van concrete en aantoonbare maatschappelijke, economische en wetenschappelijke impact. In 2014 zijn deze transitieprojecten doorgezet. Daarmee profileert en positioneert TNO zich landelijk, regionaal en lokaal als de geprefereerde innovatiepartner voor de preventie- en zorg en heeft tevens een positie als gevraagde partner in vergelijkbare Europese initiatieven, waaronder DEDIPAC, EUNAAPA, IMPALA, etc.

Het programma van de propositie LGAL is ook in 2014 uitgevoerd conform de afspraken met de Ministeries van EZ, SZW en VWS (MEVA, Directies Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie, Publieke Gezondheid en de Directie Sport). Er is bij het vormgeven van het programma in 2014 rekening gehouden met het reguliere overleg tussen betrokken stakeholders en TNO waarin de voortgang

van het programma wordt besproken en verbindingen worden gelegd met programma's van andere aanpalende organisaties (zoals ZONMW, RIVM, GGD-Nederland, CVZ, Trimbosinstituut, NIVEL, EMGO-instituut, VeiligheidNL, Movisie, Vilans en NISB).

Het jaar 2014 was enerzijds de afronding van het programma 2011-2014 aan de orde en anderzijds werd reeds voorgesorteerd op de nieuwe strategieperiode 2015-2018. Daarin wordt met kracht verder ingezet op het thema preventie (waarbij het Nationaal Preventie Plan van VWS richtinggevend is) en de zorg voor volwassenen en ouderen (ouderengezondheidszorg, sportgezondheidszorg en mondzorg). Daarbij wordt de focus sterk op innovatie gericht, het terrein waarin TNO bij uitstek kan excelleren door het brede scala aan expertises. Privaat-publieke samenwerkingsprojecten vormen daarin de grootste uitdaging en TNO streeft er naar om op alle terreinen binnen het preventie-zorg systeem verbindingen te maken, consortia te realiseren en op die manier samen met partners de noodzakelijke innovatiekracht binnen de BV Nederland te generen, waarbij (internationale) samenwerking en valorisatie van kennis centraal staat.

2.2 Uitvoering in 2014

In afstemming met de regievoerder van het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid (het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is besloten om de rapportage over de uitvoering in 2014 vorm te geven in een brochure waarin een selectie van projecten is opgenomen. Deze brochure 'ARBEID Kennisinvesteringsprojecten' is geplaatst bij de downloads op de TNO website [Prevention, Work & Health](#).

2.3 Output en kennisoverdracht

Artikelen internationaal (peer reviewed)

- Towards the integration and development of a cross-European research network and infrastructure : the DEterminants of Diet and Physical ACTivity (DEDIPAC). International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity 2014;11(143).
- Anderson ND, Damianakis T, Kröger E, Wagner LM, Dawson DR, Binns MA, et al. The benefits associated with volunteering among seniors : A critical review and recommendations for future research. Psychol Bull 2014:1-29.
- Coffeng JK, Boot CRL, Duijts SFA, Twisk JWR, van Mechelen W, Hendriksen IJM. Effectiveness of a worksite social & physical environment intervention on need for recovery, physical activity and relaxation; results of a randomized controlled trial. Plos One 2014;9(2).
- Coffeng JK, Hendriksen IJM, Duijts SFA, Twisk JWR, van Mechelen W, Boot CR. Effectiveness of a combined social and physical environmental intervention on presenteeism, absenteeism, work performance, and work engagement in office employees. Journal of Occupational and Environmental Medicine 2014;56(3):258-265.
- Deckers IAG, van den Brandt PA, Engeland M, Soetekouw PMMB, Baldewijns MMLL, Goldbohm RA, et al. Long-term dietary sodium, potassium and fluid intake; Exploring potential novel risk factors for renal cell cancer in the Netherlands Cohort Study on diet and cancer. Br J Cancer 2014;110(3):797-801.

- Doove LL, van Buuren S, Dusseldorp E. Recursive partitioning for missing data imputation in the presence of interaction effects. *Computational Statistics and Data Analysis* 2014;72:92-104.
- Dusseldorp E, Klein Velderman M, Paulussen TWGM, Junger M, van Nieuwenhuijzen M, Reijneveld SA. Targets for primary prevention: Cultural, social and intrapersonal factors associated with co-occurring health-related behaviours. *Psychology and Health* 2014;29(5):598-611.
- Dusseldorp E, van Buuren S, van Genugten L, Verheijden MW, van Empelen P. Combinations of techniques that effectively change health behavior : evidence from meta-Cart analysis. *Health Psychology* 2014;33(12):1530-1540.
- Dusseldorp E, van Mechelen I. Qualitative interaction trees: A tool to identify qualitative treatment-subgroup interactions. *Stat Med* 2014;33(2):219-237.
- Ezendam NPM, Burg J, Borsboom G, van Empelen P, Oenema A. Differential effects of the computer-tailored FATaintPHAT programme on dietary behaviours according to sociodemographic, cognitive and home environmental factors. *Public Health Nutr* 2014;17(2):431-439.
- Fleuren MAH, Paulussen TGWM, van Dommelen P, van Buuren S. Towards a measurement instrument for determinants of innovations. *International Journal for Quality in Health Care* 2014;26(5):501-510.
- Friederichs SA, Oenema A, Bolman C, Guyaux J, van Keulen HM, Lechner L. I Move: Systematic development of a web-based computer tailored physical activity intervention, based on motivational interviewing and self-determination theory. *BMC Public Health* 2014;14(212).
- Genkinger JM, Wang M, Li R, Albanes D, Anderson KE, Bernstein L, et al. Dairy products and pancreatic cancer risk: A pooled analysis of 14 cohort studies. *Annals of Oncology* 2014;25(6):1106-1115.
- Hegger I, Janssen SWJ, Keijsers JFEM, Schuit AJ, van Oers HAM. Analyzing the contributions of a government-commissioned research project: A case study. *Health Research Policy and Systems* 2014;12(8).
- Heinen MM, van den Brandt PA, Schouten LJ, Goldbohm RA, Schouten HC, Verhage BAJ. Dietary One-Carbon Nutrient Intake and Risk of Lymphoid and Myeloid Neoplasms: Results of the Netherlands Cohort Study. *Cancer Epidemiology Biomarkers and Prevention* 2014;23(10):2153-2164.
- Hofstetter H, Dusseldorp E, van Empelen P, Paulussen TWGM. A primer on the use of cluster analysis or factor analysis to assess co-occurrence of risk behaviors. *Prev Med* 2014;67:141-146.
- Huijg JM, Gebhardt WA, Crone MR, Dusseldorp E, Pesseau J. Discriminant content validity of a theoretical domains framework questionnaire for use in implementation research. *Implementation Science* 2014;9(1).
- Huijg JM, Gebhardt WA, Dusseldorp E, Verheijden MW, van Zouwe N, Middelkoop BJC, et al. Measuring determinants of implementation behavior: Psychometric properties of a questionnaire based on the theoretical domains framework. *Implementation Science* 2014;9(1).
- Jolani S, Frank LE, van Buuren S. Dual imputation model for incomplete longitudinal data. *Br J Math Stat Psychol* 2014;67(2):197-212.
- Keer M, Conner M, van den Putte B, Neijens P. The temporal stability and predictive validity of affect-based and cognition-based intentions. *British Journal of Social Psychology* 2014;53(2):315-327.
- Keszei AP, Schouten LJ, Driessen ALC, Huysentruyt CJR, Keulemans YCA, Goldbohm RA, et al. Vegetable, fruit and nitrate intake in relation to the risk of Barrett's oesophagus in a large Dutch cohort. *Br J Nutr* 2014;111(8):1452-1462.

- Koeman T, van den Brandt PA, Slottje P, Schouten LJ, Goldbohm RA, Kromhout H, et al. Occupational extremely low-frequency magnetic field exposure and selected cancer outcomes in a prospective Dutch cohort. *Cancer Causes and Control* 2014;25(2):203-214.
- Koopmans L, Bernaards CM, Hildebrandt VH, de Vet HC, van der Beek AJ. Measuring individual work performance: identifying and selecting indicators. *Work* 2014;48(2):229-238.
- Koopmans L, Bernaards CM, Hildebrandt VH, de Vet HCW, van der Beek AJ. Construct validity of the individual work performance questionnaire. *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 2014;56(3):331-337.
- Koopmans L, Coffeng JK, Bernaards CM, Boot CR, Hildebrandt VH, de Vet HC, et al. Responsiveness of the individual work performance questionnaire. *BMC Public Health* 2014;14(513).
- Levie D, Kluizenaar Y, Hoes-van Oeffelen ECM, Hofstetter H, Janssen SA, Spiekman ME, et al. Determinants of ventilation behavior in naturally ventilated dwellings: Identification and quantification of relationships. *Build Environ* 2014;82:388-399.
- Maasland DHE, van den Brandt PA, Kremer SHA, Goldbohm RA, Schouten LJ. Alcohol consumption, cigarette smoking and the risk of subtypes of head-neck cancer: Results from the Netherlands Cohort Study. *BMC Cancer* 2014;14(1).
- Mesters I, Wahl S, van Keulen HM. Socio-demographic, medical and social-cognitive correlates of physical activity behavior among older adults (45-70 years): A cross-sectional study. *BMC Public Health* 2014;14(647).
- Offermans NSM, Vermeulen R, Burdorf A, Goldbohm RA, Kauppinen T, Kromhout H, et al. Occupational asbestos exposure and risk of pleural mesothelioma, lung cancer, and laryngeal cancer in the prospective Netherlands cohort study. *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 2014;56(1):6-19.
- Offermans NSM, Vermeulen R, Burdorf A, Goldbohm RA, Keszei AP, Peters S, et al. Occupational asbestos exposure and risk of esophageal, gastric and colorectal cancer in the prospective Netherlands Cohort Study. *International Journal of Cancer* 2014;135(8):1970-1977.
- Offermans NSM, Vermeulen R, Burdorf A, Goldbohm RA, Keszei AP, Peters S, et al. Occupational asbestos exposure and risk of oral cavity and pharyngeal cancer in the prospective Netherlands Cohort Study. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health* 2014;40(4):420-427.
- Ruetten A, Frahsa A, Engbers L, Gusi N, Mota J, Pacenka R, et al. Supportive environments for physical activity, community action, and policy in 8 European Union Member States: Comparative analysis and specificities of context. *Journal of Physical Activity and Health* 2014;11(5):873-883.
- Schuller AA, van Buuren S. Estimation of caries experience by multiple imputation and direct standardization. *Caries Res* 2014;48(2):91-95.
- Siemonsma P, Dopp C, Alpay L, Tak E, van Meeteren N, Chorus A. Determinants influencing the implementation of home-based stroke rehabilitation: a systematic review. *Disabil Rehabil* 2014;36(24):2019-2030.
- Stubbe JH, Chorus AMJ, Frank LE, Hon O, van der Heijden PGM. Prevalence of use of performance enhancing drugs by fitness centre members. *Drug testing and analysis* 2014;6(5):434-438.
- Stubbe JH, van Beijsterveldt AMC, van der Knaap S, Stege J, Verhagen E, van Mechelen W, et al. Injuries in Professional Male Soccer Players in the

- Netherlands: A Prospective Cohort Study. *Journal of Athletic Training* 2014; epub Dec 22.
- Van Buuren S, Perenboom R. The Fountain of Age: A Remarkable 3D Shape that Portrays Health and Functional Differences among the European Elderly. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2014;11(4):4078-4090.
 - Van Dommelen P, van der Pal SM, Bennebroek Gravenhorst J, Walther FJ, Wit JM, van der Pal-de Bruin KM. The effect of early catch-up growth on health and well-being in young adults. *Annals of Nutrition and Metabolism* 2014;65:220-226.
 - Van Lettow B, de Vries H, Burdorf A, van Empelen P. Quantifying the strength of the associations of prototype perceptions with behaviour, behavioural willingness and intentions: a meta-analysis. *Health Psychology Review* 2014; Epub 2 July.
 - Van Schijndel-Speet M, Evenhuis HM, van Wijck R, van Empelen P, Ehteld MA. Facilitators and barriers to physical activity as perceived by older adults with intellectual disability. *Intellectual and Developmental Disabilities* 2014;52(3):175-186.
 - Van Veen YJJ, van Empelen P, de Zwart O, Visser H, Mackenbach JP, Richardus JH. Cultural tailoring to promote Hepatitis B screening in Turkish Dutch: a randomized controlled study. *Health Promot Internation* 2014;29(4):692-704.
 - Vermaire JH, van Loveren C, Brouwer WBF, Krol M. Value for Money: Economic Evaluation of Two Different Caries Prevention Programmes Compared with standard Care in a Randomized Controlled Trial. *Caries Res* 2014;48(3):244-253.
 - Vink G, Frank LE, Pannekoek J, van Buuren S. Predictive mean matching imputation of semicontinuous variables. *Statistica Neerlandica* 2014;68(1):61-90.
 - Visscher CM, Lobbezoo F, Schuller AA. Dental status and oral health-related quality of life. A population-based study. *J Oral Rehabil* 2014;41(6):416-422.
 - Vooijs M, Alpay LL, Snoeck-Stroband J, Beerthuizen T, Siemonsma PC, Abbink JJ, et al. Validity and usability of low-cost accelerometers for internet-based self-monitoring of physical activity in patients with chronic obstructive pulmonary disease. *Journal of Medical Internet Research* 2014;16(10):e14.
 - Wierenga D, Engbers LH, van Empelen P, de Moes KJ, Wittink H, Gründemann R, et al. The implementation of multiple lifestyle interventions in two organizations : a process evaluation. *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 2014;56(11):1195-1206.

Artikelen nationaal (peer reviewed)

- Lanting CI, de Vroome EMM, Elias SG, van den Brandt PA, van Leeuwen FE, Kampman E, et al. Bijdrage van leefstijlfactoren aan kanker : secundaire analyse van Nederlandse gegevens voor 2010 met een voorspelling voor 2020. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(A8085).
- Mevius L. Geen toename gaatjes. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158:C2132.
- van Beijsterveldt AMC, van der Knaap ETW, Jongert MWA, Backx FJG, Stubbe JH. Epidemiologie van blessures in het Nederlandse prof- en amateurvoetbal. *Sport & Geneeskunde* 2014(3):6-12.
- van Houtem CMHH, Vermaire JH. Preventie tegen flauwvallen tijdens de behandeling : kan dat? *Quality Practice* 2014;6(4):11-14.

- Vermaire JH, van Houtem CMHH. Een pijnlijke geschiedenis. Quality Practice 2014;6(4):21-25.

Vakpublicaties

- Hopman-Rock M. De mening van : hardlopers en slakken. Fysiotherapie & Ouderenzorg 2014;28(3).
- Hopman-Rock M. De mening van : Inspecteren kan dat ook positief zijn? Fysiotherapie & Ouderenzorg 2014;28(2).
- Hopman-Rock M. De mening van : meten is weten? Fysiotherapie & Ouderenzorg 2014;28(1).
- Hopman-Rock M. Over blinde vlekken en slakken. Active Ageing 2014.
- Koopmans L, Bernaards C, Hildebrandt VH, Vet R, Beek A. De Individuele Werkprestatie Vragenlijst (IWPV) : interne consistentie, construct validiteit en normering. Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen 2014;92(6):231-239.
- Plochg T, Keijsers JFEM, van de Goor I, Baaijens H. Verlaag zorgkosten door investeringen in preventie : als meer mensen meer gezonde levensjaren hebben, maken ze in hun hele leven gemiddeld minder zorgkosten per jaar. Financieel Dagblad 2014(14).
- Schokker DF, Keer M, Keijsers JFEM, Stadlander MC, Paulussen TGWM. Verankering van de samenwerking tussen beleid, onderzoek en praktijk in de Academische Werkplaatsen Publieke Gezondheid. TSG : Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen 2014;92(7):257-260.
- Storm I, van Oers H, Kok M, Bal R, Tubbing L, Harting J, et al. Consortium Instruments for integrated action (i4i). Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen TSG 2014;92(1):4-6.

Rapporten

- Besten H, Jong T, Chorus A, Steenbeek R. Behoeftetepeiling werkenden met een chronisch ziekte : Bijlage 2 : Beknopt overzicht interventies uit nationale bronnen. Leiden: TNO; 2014.
- Hespen ATH, Verhoeff O. Beleidsregelingen zorginfrastructuur en zorginnovatie. Leiden: TNO; 2014.
- Lanting CI, de Vroome EMM, Elias SG, Bausch-Goldbohm R. Bijdrage van leefstijlfactoren aan de incidentie en de sterfte aan kanker in Nederland. Leiden: TNO; 2014.
- Laverman M, Neerincx MA, Alpay LL, Rövekamp TAJM, Schonk BJHM. How to Develop Personalized eHealth for Behavioural Change : Method and Example. Leiden: TNO; 2014.
- Schuller AA, Kempen I, Vermaire E, Poorterman J, Verlinden A, Hofstetter H, et al. Gebit fit: een onderzoek naar de mondgezondheid en het tandheelkundig preventief gedrag van volwassenen in Nederland in 2013. Leiden: TNO; 2014.
- Slinger JD, Dessing D, Engbers L, van der Klauw DM, van der Ploeg CPB, van der Weerd M. Onderbouwing van argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving. Leiden: TNO; 2013.
- Verlinden DA, Schuller AA, Verrips GHW. Mondgezondheid, een leven lang : een onderzoek naar de potentiële effectiviteit van interventies ter bevordering van de mondgezondheid van ouderen in Nederland. Leiden: TNO; 2014.

3 Vraaggestuurd Programma Levenslang Gezond: propositie Gezond en Veilig Opgroeien

3.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

Het Vraaggestuurde Programma (VP) Levenslang Gezond kende in 2014 een zevental *lijnen*. Vijf lijnen omvatten de totale levensloop van voor de geboorte tot de laatste levensfase: 1. *Verloskunde en kraam*, 2. *Gezond opgroeien en opvoeden*, 3. *Vitale kind*, 4. *Vitale volwassene*, 5. *Vitale oudere*, 6. *Mond gezond*, 7. *Implementatie, Valorisatie en Zelfmanagement (IVZ)*. De IVZ-lijn is generiek van aard en voorziet in de noodzakelijke aandacht voor innovatiebenutting in de samenleving van de opbrengsten van de andere VP-lijnen.

De lijnen 1-3 vallen binnen de propositie Gezond en Veilig Opgroeien (GVO) waarover in dit hoofdstuk verslag wordt gedaan. Hierin gaat de aandacht uit naar de gezondheid en veiligheid van het kind en de jeugdige, van voor de conceptie (min 10 maanden) tot 23 jaar. Het kabinetsbeleid is er op gericht het kind centraal te stellen in het beleid en niet langer de instellingen, organisaties of departementen. In de keuzes van de thema's voor kennisontwikkeling komt dit terug. Waar preventie mogelijk lijkt, wordt in het programma gezocht naar momenten in de zorgketen waarop dit het beste werkt en het meeste effect sorteert. Er is veel aandacht voor het ontwikkelen van methoden van vroegsignalering en interventies en de inzet is gericht op normalisering, en versterken van eigen kracht van ouders en jeugdigen. Het ontwikkelen, implementeren en evalueren van evidence-based kennis en innovaties voor het veld blijft de rode draad. Dit is duidelijk uit de inhoud van het programma. De kennis die binnen het VP in de loop van vele jaren is verworven op het terrein van ontwikkelen, implementeren en evalueren van preventieprogramma's gericht op lichamelijke problemen van kinderen, wordt in toenemende mate ingezet om evidence-based preventieve zorg te kunnen leveren voor kinderen die psychisch of sociaal in de knel dreigen te komen. Deze kennis is bijvoorbeeld ontwikkeld in de uitvoering van de werkzaamheden binnen de Academische werkplaats Jeugd en binnen de schoolse setting. Ook is er veel aandacht voor de ontwikkeling van een programma voor kinderen van gescheiden ouders, het verleiden van jongeren via sociale media tot gezond gedrag en voor het ontwikkelen van signaleringslijsten om problemen vroegtijdig op te sporen. Ook het feit dat de zorg voor jongeren meer gericht moet zijn op het normaliseren van opvoeden en op het ondersteunen van de ouders is terug te vinden in verschillende onderzoeksprojecten. Het ondersteunen van de JGZ en gemeenten hoe hier mee om te gaan, heeft vorm gekregen in diverse projecten, zoals het ontwikkelen van het concept schoolcoach voor 2 basisscholen in Den Haag, het ontwikkelen van een SamenStarten voor gebruik bij huisbezoeken binnen de JGZ of het helpen implementeren van de 1gezin1plan methode in de regio den Haag. Tot slot is er toenemend aandacht voor het ontwikkelen van nieuwe zorgmodellen waarin meer ruimte is voor zelfmanagement en eigen verantwoordelijkheid, zoals bijvoorbeeld CenteringPregnancy en CenteringParenting.

Het programma GVO is uitgevoerd conform de afspraken met de Ministeries van SZW en van VWS, Directie Publieke Gezondheid. Voor de specifieke invulling en monitoring van het programma van 2014 zijn er reguliere overleggen met vertegenwoordigers van het ministerie van VWS gehouden zowel binnen de directie

publieke gezondheid als binnen de directie jeugdzorg en curatieve zorg. Daarnaast is regelmatig afstemming geweest over het programma met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Nederlands Jeugd Instituut (NJI), ZonMw en het RIVM-Gezond Leven.

3.2 Uitvoering in 2014

In afstemming met de regievoerder van het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid (het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is besloten om de rapportage over de uitvoering in 2014 vorm te geven in een brochure waarin een selectie van projecten is opgenomen. Deze brochure 'LEVENSLANG GEZOND: Kennisinvesteringsprojecten' is geplaatst bij de downloads op de TNO website [Prevention, Work & Health](#).

3.3 Output en kennisoverdracht

Artikelen internationaal (peer reviewed)

- Akhnikh S, Engelberts AC, van Sleuwen BE, L'Hoir MP, Benninga MA. The excessively crying infant : etiology and treatment. *Pediatr Ann* 2014;43(4):e69-75.
- Bessems KMHH, van Assema P, Vries NK, Paulussen TWGM. Exploring determinants of completeness of implementation and continuation of a Dutch school-based healthy diet promotion programme. *International Journal of Health Promotion and Education* 2014;52(6):315-327.
- Bezem J, Theunissen M, Buitendijk ES, Kocken PL. A novel triage approach of child preventive health assessment: an observational study of routine registry-data? *BMC Health Services Research* 2014;14.
- Breuning-Broers J, Deurloo JA, Gooskens RH, Verkerk PH. At what age is hydrocephalus detected, and what is the role of head circumference measurements? *Eur J Public Health* 2014;24(1):32-34.
- Van Buuren S. Curve matching: A data-driven technique to improve individual prediction of childhood growth. *Annals of Nutrition and Metabolism* 2014;65:227-233.
- Van Buuren S. Growth charts of human development. *Stat Methods Med Res* 2014;23(4):346-368.
- Delnord M, Blondel B, Drewniak N, Klungsøyr K, Bolmar F, Mohangoo A, et al. Varying gestational age patterns in cesarean delivery: An international comparison. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2014;14(1):321.
- Dessing D, de Vries SI, Graham JMA, Pierik FH. Active transport between home and school assessed with GPS: a cross-sectional study among Dutch elementary school children. *BMC Public Health* 2014;14(227).
- Diderich HM, Dechesne M, Fekkes M, Verkerk PH, Buitendijk SE, Oudesluys-Murphy A. What parental characteristics can predict child maltreatment at the Emergency Department? Considering expansion of the Hague Protocol. *Journal of Emergency Nursing* 2014.
- Diderich HM, Dexhesne M, Fekkes M, Verkerk PH, Pannebakker FD, Klein Velderman M, et al. Facilitators and barriers to the successful implementation of a protocol to detect child abuse based on parental characteristics. *Child Abuse Negl* 2014;38(11):1822-1831.

- Diderich HM, Pannebakker FD, Dexhesne M, Buitendijk SE, Oudesluys-Murphy A. Support and monitoring of families after child abuse detection based on parental characteristics at the Emergency Department. *Child Health Care and Development* 2014:Epub 8 Oct.
- van Dommelen P, Boer S, Unal S, van Wouwe JP. Charts for Weight Loss to Detect Hypernatremic Dehydration and Prevent Formula Supplementing. *Birth* 2014;41(2):153-159.
- van Dommelen P, Schönbeck Y, van Buuren S, Hirasing R. Trends in a Life Threatening Condition: Morbid Obesity in Dutch, Turkish and Moroccan Children in The Netherlands. *Plos One* 2014;9(4):e94299.
- van Dommelen P, van der Pal SM, Bennebroek Gravenhorst J, Walther FJ, Wit JM, van der Pal-de Bruin KM. The effect of early catch-up growth on health and well-being in young adults. *Annals of Nutrition and Metabolism* 2014;65:220-226.
- van Dommelen P, de Kroon MLA, Cameron N, Schönbeck Y, van Buuren S. The impact of height during childhood on the national prevalence rates of overweight. *Plos One* 2014;9(e85769).
- Duijster D, van Loveren C, Dusseldorp E, Verrips GHW. Modelling community, family, and individual determinants of childhood dental caries. *Eur J Oral Sci* 2014;122(2):125-133.
- Duijster D, Verrips GHW, van Loveren C. The role of family functioning in childhood dental caries. *Community Dent Oral Epidemiol* 2014;42(3):193-195.
- Dusseldorp E, Klein Velderman M, Paulussen TWGM, Junger M, van Nieuwenhuijzen M, Reijneveld SA. Targets for primary prevention: Cultural, social and intrapersonal factors associated with co-occurring health-related behaviours. *Psychology and Health* 2014;29(5):598-611.
- Fieten KB, Zijlstra WT, van Os-Medendorp H, Meijer Y, Venema MU, Rijssenbeek-Nouwens L, et al. Comparing high altitude treatment with current best care in Dutch children with moderate to severe atopic dermatitis (and asthma): Study protocol for a pragmatic randomized controlled trial (DAVOS trial). *Trials* 2014;15(1):94.
- Gagnon AJ, DeBruyn R, Essén B, Gissler M, Heaman M, Jeambey Z, et al. Development of the Migrant Friendly Maternity Care Questionnaire (MFMCQ) for migrants to Western societies: An international Delphi consensus process. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2014;14(1):200.
- Gärtner FR, Freeman LM, Rijnders ME, Middeldorp JM, Bloemenkamp KWM, Stiggelbout AM, et al. A comprehensive representation of the birth-experience: Identification and prioritization of birth-specific domains based on a mixed-method design. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2014;14(1):147.
- van Gendt AW, van der Pal SM, Hermes W, Walther FJ, van der Pal-de Bruin KM, de Groot CJM. Reproductive outcomes of women and men born very preterm and/or with a very low birth weight in 1983 : a longitudinal cohort study in the Netherlands. *Eur J Pediatr* 2014:Epub 12 dec.
- van Genugten L, van Empelen P, Oenema A. Intervention use and action planning in a web-based computer-tailored weight management program for overweight adults: Randomized controlled trial. *Journal of Medical Internet Research Potocols* 2014;16(7):e31.
- Gijzen S, Boere-Boonekamp MM, L'Hoir MP, Need A. Child mortality in the Netherlands in the past decades: An overview of external causes and the role of public health policy. *J Public Health Policy* 2014;35(1):43-59.

- Hofman R, van Empelen P, Richardus JH, Kok IMCM, Koning HJ, van Ballegooijen M, et al. Predictors of hpv vaccination uptake: a longitudinal study among parents. *Health Educ Res* 2014;29(1):83-96.
- Horne RSC, Moon RY, L'Hoir MP, Blair PS. Dummy (pacifier) use and sudden infant death syndrome: Potential advantages and disadvantages. *Journal of Paediatric and Child Health* 2014;50(3):171-174.
- de Jong-Lenters M, Duijster D, Bruist MA, Thijssen J, de Ruiter C. The relationship between parenting, family interaction and childhood dental caries: A case-control study. *Social Science and Medicine* 2014;116:49-55.
- Klein Velderman M, Dusseldorp E, van Nieuwenhuijzen M, Paulussen TWGM, Junger M, Reijneveld SA. Cultural, social and intrapersonal factors associated with clusters of co-occurring health-related behaviours among adolescents. *Eur J Public Health* 2014.
- Korfker DG, van Rooij F, Buitendijk SE, Detmar SB, Reis R. Infertility care in the Netherlands for Turkish and Moroccan migrants: the role of religion in focus. *Obstet Gynecol* 2014;913057.
- van Lettow B, de Vries H, Burdorf A, Conner M, van Empelen P. Explaining young adults' drinking behaviour within an augmented Theory of Planned Behaviour : Temporal stability of drinker prototypes. *British Journal of Health Psychology* 2014:Epub 3 May.
- MacDorman MF, Mathews TJ, Mohangoo AD, Zeitlin J. International Comparisons of Infant Mortality and Related Factors : United States and Europe, 2010. *National Vital Statistics Reports* 2014;63(5):1-7.
- Offerhaus PM, de Jonge A, van der Pal-de Bruin KM, Hukkelhoven CWPM, Scheepers PLH, Lgero-Jansen A. Change in primary midwife-led care in the Netherlands in 2000–2008: A descriptive study of caesarean sections and other interventions among 789,795 low risk births. *Midwifery* 2014;30(5):560-566.
- van der Pal SM, Alpay LL, van Steenbrugge GJ, Detmar SB. An exploration of parents' experiences and empowerment in the care for preterm born children. *J Child Fam Stud* 2014;23(6):1081-1089.
- van der Ploeg CPB, van den Akker-van Marle ME, Vernooij-van Langen AMM, Elvers LH, Gille JJP, Verkerk PH, et al. Cost-effectiveness of newborn screening for cystic fibrosis determined with real-life data. *Journal of Cystic Fibrosis* 2014:Epub 10 Sep.
- Remmers T, Sleddens EFC, Gubbels JS, de Vries SI, Mommers M, Penders J, et al. Relationship between physical activity and the development of body mass index in children. *Med Sci Sports Exerc* 2014;46(1):177-184.
- Rosman AN, Vlemmix F, Beuckens A, Rijnders ME, Opmeer BC, Mol BWJ, et al. Facilitators and barriers to external cephalic version for breech presentation at term among health care providers in the Netherlands: A quantitative analysis. *Midwifery* 2014;30(3):145-150.
- Rosman AN, Vlemmix F, Fleuren MAH, Rijnders ME, Beuckens A, Opmeer BC, et al. Patients' and professionals' barriers and facilitators to external cephalic version for breech presentation at term, a qualitative analysis in the Netherlands. *Midwifery* 2014;30(3):324-330.
- Schönbeck Y, van Dommelen P, Hirasing RA, van Buuren S. Thinness in the era of obesity: trends in children and adolescents in The Netherlands since 1980. *Eur J Public Health* 2014:Epub 14 Aug.
- Schuller AA, van Dommelen P, Poorterman JH. Trends in oral health in young people in the Netherlands over the past 20 years: a study in a changing context. *Community Dent Oral Epidemiol* 2014;42(2):178-184.

- Simons M, Chinapaw MJ, van de Bovenkamp M, de Boer MR, Seidell JC, Brug J, et al. Active video games as a tool to prevent excessive weight gain in adolescents: Rationale, design and methods of a randomized controlled trial. *BMC Public Health* 2014;14(1).
- Simons M, de Vet E, Brug J, Seidell J, Chinapaw MJM. Active and non-active video gaming among Dutch adolescents: Who plays and how much? *Journal of Science and Medicine in Sport* 2014;17(6):597-601.
- Small R, Roth C, Raval M, Shafiei T, Korfker D, Heaman M, et al. Immigrant and non-immigrant women's experiences of maternity care: a systematic and comparative review of studies in five countries. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2014;14:152.
- Tacke CE, Breunis WB, Pereira RR, Breur JM, Kuipers IM, Kuijpers TW. Five years of Kawasaki disease in the Netherlands a national surveillance study. *Pediatr Infect Dis J* 2014;33(8):793-797.
- Vermaire JH, Poorterman JHG, van Herwijnen L, van Loveren C. A three-year randomized controlled trial in 6 year old children on caries preventive strategies in a general dental practice in the Netherlands. *Caries Res* 2014;48(6):524-533.
- Vernooij-van Langen AMM, van der Pal SM, Reijntjens AJT, Loeber JG, Dompeling E, Dankert-Roelse JE. Parental knowledge reduces long term anxiety induced by false-positive test results after newborn screening for cystic fibrosis. *Molecular Genetics and Metabolism Reports* 2014;1:334-344.
- Vlemmix F, Rosman AN, te Hoven S, van den Berg S, Fleuren MAH, Rijnders ME, et al. Implementation of external cephalic version in the Netherlands : a retrospective cohort study. *Birth* 2014;41(4):323-329.
- van der Voorn B, van der Pal SM, Rotteveel J, Finken MJ. Antenatal glucocorticoid treatment and polymorphisms of the glucocorticoid and mineralocorticoid receptors are associated with IQ and behavior in young adults born very preterm. *Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism* 2014:Epub 19 Nov.
- Weernink MG, van Wijk RM, Groothuis-Oudshoorn C, Lanting CI, Grant CC, van Vlimmeren LA, et al. Insufficient vitamin D supplement use during pregnancy and early childhood : a risk factor for positional skull deformation. *Maternal Child Nutrition* 2014:Epub 8 dec.
- Wessels MMS, Vriezinga SL, Koletzko S, Werkstetter K, Castillejo-De Villasante G, Shamir R, et al. Impact on parents of hla-dq/dq8 genotyping in healthy children from coeliac families. *European Journal of Human Genetics* 2014;23(3):405-408.
- van Wijk RM, Boere-Boonekamp M, Groothuis-Oudshoorn C, van der Ploeg CPB, van Vlimmeren LA, IJzerman MJ. No effect of helmet therapy can be shown in infants with positional skull deformation: a randomised controlled trial. *Arch Dis Child* 2014;99:A2-A3.
- van Wijk RM, Til JA, Groothuis-Oudshoorn C, L'Hoir MP, Boere-Boonekamp M, IJzerman MJ. Parents' decision for helmet therapy ion infants with skull deformation. *Child's Nervous System* 2014;30(7):1225-1232.
- Wijk RM, van Vlimmeren LA, Groothuis-Oudshoorn C, van der Ploeg CPB, IJzerman MJ, Boere-Boonekamp MM. Helmet therapy in infants with positional skull deformation: randomised controlled trial. *BMJ* 2014;348(Epub 1 May).
- de Wilde JA, van Dommelen P, van Buuren S, Middelkoop BJC. Height of south Asian children in the Netherlands aged 0–20 years : secular trends and comparisons with current Asian Indian, Dutch and WHO references. *Ann Hum Biol* 2014:1-7.

- de Wilde JA, Verkerk PH, Middelkoop BJC. Declining and stabilising trends in prevalence of overweight and obesity in Dutch Turkish, Moroccan and South Asian children 3-16 years of age between 1999 and 2011 in the Netherlands. *Arch Dis Child* 2014;99(1):45-51.
- de Wolff MS, Vogels AGC, Reijneveld SA. The empirical versus DSM-oriented approach of the child behavior checklist: Similarities and dissimilarities. *European Journal of Psychological Assessment* 2014;30(1):22-30.
- van Wouwe JP, van Gameren-Oosterom H, Verkerk PH, van Dommelen P, Fekkes M. Mainstream and Special School Attendance among a Dutch Cohort of Children with Down Syndrome. *Plos One* 2014;9(3):e91737.
- Zwaveling-Soonawala N, Trotsenburg AS, Verkerk PH. The severity of congenital hypothyroidism of central origin should not be underestimated. *J Clin Endocrinol Metab* 2014: epub 27 Oct.

Artikelen nationaal (peer reviewed)

- van Gameren-Oosterom HBM, Fekkes M, Oudesluys-Murphy A, van Wouwe JP. Zelfredzaamheid van jongeren met Downsyndroom. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(11):A7983.
- Haagmans MLM, Kamphuis M. Schoolverzuim als signaal van psychosociale problemen [School absenteeism as a signal for psychological problems]. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158:A7269.
- Iyer V, Waldram-Nienhuis A, Boland N, Kamphuis M. Demedicalisering in de jeugdgezondheidszorg : de rol van de jeugdarts [Demedicalisation within youth healthcare: the role of the youth healthcare doctor]. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158.
- de Jong T, Kamphuis M, Kivit-Schwengle L. Gastro-oesofageale reflux bij zuigelingen: Een grotere rol voor de jeugdarts [Gastro-oesophageal reflux in infants: A more prominent role for the youth healthcare physician]. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(11):A6970.
- Kamphuis M, van de Nieuwegiessen AI, Span PM. Pluis en 'niet-pluis' bij de jeugdarts : 2 Casussen [Gut feeling in youth health care: 2 cases]. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(29):A6923.
- Lanting CI, de Vroome EMM, Elias SG, van den Brandt PA, van Leeuwen FE, Kampman E, et al. Bijdrage van leefstijlfactoren aan kanker : secundaire analyse van Nederlandse gegevens voor 2010 met een voorspelling voor 2020. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(A8085).
- Mohangoo AD, Hukkelhoven CWPM, Achterberg PW, Elferink-Stinkens P, Ravelli ACJ, Rijninks-van Driel GC, et al. Afname van foetale en neonatale sterfte in Nederland : vergelijking met andere Euro-Peristat-landen in 2004 en 2010. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(27).
- van der Pal-de Bruin KM, Heerdink N, Kamphuis M, Pols MA. JGZ-richtlijn 'Te vroeg en/of small for gestational age (SGA) geboren kinderen [Dutch Preventive Youth Health Care Service guideline on children born too early and/or too small for gestational age]. *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158:A6745.
- Suijker M, Roovers EA, Fijnvandraat CJ, Dors N, Rodrigues Pereira R, Giordano PC, et al. Hemoglobinoopathie in de 21e eeuw : incidentie, diagnose en hieprikscreening (Haemoglobinopathy in the 21st century: incidence, diagnosis and heel prick screening). *Ned Tijdschr Geneesk* 2014;158(33):1259-1263.
- Vermaire JH. Noctp (het Nexo-model) in Nederland : gewoon gaaf : kindertandheelkunde rocket-science of kinderspel? *Quality Practice* 2014;10(2):14-21.

- de Wilde JA, Verkerk PH, Middelkoop BJC. Aantal te dikke kinderen neemt langzaam af [Number of overweight children slowly declines]. Ned Tijdschr Geneeskd 2014;158(16).

Vakpublicaties

- Crone MR, Reijneveld SA. Is de rook om het hoofd van kinderen verdwenen? De situatie anno 2014. JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg 2014;46(1):19-22.
- Crone MR, Reijneveld SA. Is de rook om het hoofd van kinderen verdwenen? De situatie anno 2014. JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg 2014;46(1):19-22.
- Deurloo JA, Breuning-Boers J, Gooskens RH, Verkerk PH. Op welke leeftijd wordt hydrocefalus ontdekt, en wat is de rol van hoofdomtrekmetingen? Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg 2014;46(3):61-63.
- van Dommelen P, van Buuren S, Roelants M. Nederland is het land van de reuzen. JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg 2014;46(1):2-4.
- Erwick JJ, L'Hoir M. Doodgeboorte, babysterfte en wiegendood wereldwijde actie nodig : Internationaal Congres 18-21 september 2014 Amsterdam. Nederlands Tijdschrift voor Obstetrie & Gynaecologie 2014;127:118-119.
- van Harten L, van Vliet W, Pannebakker F, Klein Velderman M. Groepsprogramma vermindert impact scheiding. Vroeg 2014;31(4):26-27.
- Kocken P, Pannebakker N, Pannebakker F, Broerse A, Lanting C. Samen voor de jeugd : academische werkplaats jeugd publieke gezondheid, noordelijk Zuid-Holland. Nieuwsbrief Academische Werkplaats Jeugd 2014(5):1-7.
- Kocken PL. Het digitale dossier Jeugdgezondheidszorg: schaaft met vijf poten? TSG : Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen 2014;92(7):249-250.
- Landsmeer N, L'Hoir M, Schoenmakers T, Pillen S. Kind en beeldscherm: een te hecht koppel : ouders vinden het moeilijk om bij te sturen. Medisch Contact 2014(21):1038-1041.
- Rijnders M, van der Pal KM. Onderzoek binnen de verloskunde en kraamzorg door TNO. Tijdschrift voor Verloskundigen 2014;39(1):56.
- Theunissen MHC, de Wolff MS, Vogels AGC, Reijneveld SA. Het opsporen van psychosociale problemen bij kinderen in de leeftijd van nul tot en met zes jaar door de jeugdgezondheidszorg. Tijdschrift voor Jeugdgezondheidszorg 2014;46(3):46-50.
- Wiersma T, Kamphuis M, van der Aker-van Marle E. Nieuwe richtlijn niet-scrotale testis [New guideline for undescended testis]. Huisarts en Wetenschap 2014;57(2):84-87.

Rapporten

- Broerse A. Indicatoren CJG-gezinsbegeleiding Den Haag. Leiden: TNO; 2014.
- Deurloo JA, Verkerk PH. Wel of niet screenen op scoliose? Leiden: TNO; 2014
- Hindori-Mohangoo A, Schönbeck Y, van der Pal-de Bruin KM. Aangeboren afwijkingen in Nederland 2001-2012 : Gebaseerd op de landelijke perinatale registraties. Leiden: TNO; 2014
- Klein Velderman M, Cloostermans A, Pannebakker FD, Fleuren MAH, Reijneveld SA. De implementatie van Dappere Dino's : groepsprogramma voor kinderen van 6-8 jaar van gescheiden ouders. Verslag van een ZonMw verspreidings- en implementatie impuls (VIMP). Leiden: TNO; 2014
- Klein Velderman M, Cloostermans APG, Pannebakker FD. Child adjustment in divorced families: Can we successfully intervene with Dutch 4- to 6-year-olds? Feasibility study Children of Divorce Intervention Program (CODIP) in the Netherlands. Leiden: TNO; 2014.

- Lanting CI, de Vroome EMM, Elias SG, Bausch-Goldbohm R. Bijdrage van leefstijlfactoren aan de incidentie en de sterfte aan kanker in Nederland. Leiden: TNO; 2014.
- van der Ploeg CPB, Rijpstra A, Verkerk PH. Monitoring van de neonatale gehoorscreening door de jeugdgezondheidszorg in 2012 : met definitieve diagnostiekuitskomsten. Leiden: TNO; 2014.
- Rijpstra A, van der Ploeg CPB, Verkerk PH. Monitor en evaluatie van de neonatale hieprikscreening bij kinderen geboren in 2012. Leiden: TNO; 2014.
- Schonbeck Y, van der Pal SM, Detmar SB. Evaluatie goede-uitslagbrief na de hieprikscreening. Leiden: TNO; 2014
- Vlasblom E, van der Klauw M, Slinger JD. Monitor Convenant Gezond Gewicht 2014 : trends over 5 jaar in (determinanten van) beweeg- en eetgedrag van kinderen (4-11 jaar), jongeren (12-17 jaar) en volwassenen (18+ jaar). Leiden: TNO; 2014.
- Vlasblom E, van Sleuwen B, L'Hoir M, Pannebakker F. Prevention of the Shaken Baby Syndrome in the Netherlands. Leiden: TNO; 2014.
- Zieftjens LS, Lijster GPA, van der Ploeg CPB. Gehoorschade door harde muziek : mogelijkheden voor preventie van gehoorschade bij bezoekers Jongeren centrum Zoeterwoude. Leiden: TNO; 2014

4 Vraaggestuurd Programma Gezond Veilig en Productief werken

4.1 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

Topsectorenbeleid

Het innovatiegebied Arbeid levert, vanuit haar propositie innovaties voor gezond en veilig werken, bijdragen aan de agenda van de topsector Chemie (vooral gericht op het verantwoord omgaan met stoffen) en de topsector HTSM (vooral gericht op het verantwoord omgaan met mogelijke risico's van nanomaterialen). Deze bijdragen aan het topsectorenbeleid worden apart aan EZ gerapporteerd in de voortgangsrapportages 2014 'Vraaggestuurd Programma Human Health RM Chemical' en het 'Vraaggestuurd Programma Human Health RM Nano'.

Daarnaast is vanuit de propositie Innovatie en Arbeidsproductiviteit een bijdrage geleverd aan het onderzoeksprogramma van de topsector 'Life Sciences and Health'. Deze bijdragen heeft betrekking op het 'living lab' project Beter Samen in Noord. Over deze bijdrage wordt ook apart gerapporteerd in de voortgangsrapportage 2014 'Vraaggestuurd Programma Beter Samen in Noord'.

Verder is vanuit het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid bijgedragen de invulling van de voor topsectoren generieke roadmap 'Menselijk Kapitaal en Sociale Innovatie'. Ook over dit programma wordt apart aan EZ gerapporteerd in de voortgangsrapportage 2014 'Vraaggestuurd Programma Sociale Innovatie'.

Maatschappelijk thema arbeid en gezondheid

Naast de stimulering van de onderzoeksagenda van de topsectoren, is er een evenredig sterke aandacht geweest voor de vraagsturing vanuit het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid.

Het onderzoek binnen dit innovatiegebied draagt bij aan het oplossen van de toekomstige problematiek van arbeidsschaarste en het realiseren van een hogere arbeidsparticipatie en hogere arbeidsproductiviteit, met behoud van gezondheid en veiligheid. Daarbij wordt extra aandacht gegeven aan doelgroepen bij wie arbeidsparticipatie en arbeidsproductiviteit onder druk staan.

De onderwerpen in dit thema sluiten nauw aan bij de thema's in de Strategische Kennis Agenda van SZW (meer mensen aan het werk, duurzame inzetbaarheid, flexibiliteit, zorg-werk combinaties, mobiliteit). De kennisontwikkeling staat verder ten dienste van business cases die een directe link leggen naar de vraag én behoeften van de markt.

In 2014 heeft het vraaggestuurd onderzoeksprogramma van het Innovatiegebied Arbeid vorm gekregen in drie proposities.

1. Innovaties voor Gezond en Veilig Werken (GVW)

Het programma Innovaties voor Gezond en Veilig Werken (IGVW) richt zich op het terugdringen van gezondheids- en veiligheidsrisico's en het bevorderen van de gezondheid om werknemers duurzaam en productief aan het werk te houden. Niet alleen omwille van het welzijn van de werknemers, maar ook om door verbetering van arbeidsomstandigheden de hoge verzuim- en ziektekosten te voorkomen. Daarbij wordt specifiek aandacht gegeven aan het kunnen managen van de bestaande en nieuwe risico's door bedrijven (werkgevers, werknemers) zelf.

Het onderzoek in deze business line vindt plaats in de volgende drie hoofdlijnen: 'Implementation and Evaluation OSH Policies', 'Risk Management in OSH', en 'Chemical Exposure & Risk Assessment'.

2. Duurzame Inzetbaarheid (DI)

Het programma van de Business Line Duurzame Inzetbaarheid draagt bij aan het versterken van duurzame inzet en inzetbaarheid van de beroepsbevolking door het verbeteren van vitaliteit, kwalificaties, mobiliteit en werkomgeving. Onderzoek is opgezet langs de volgende drie hoofdlijnen: 'Participatie onderkant arbeidsmarkt', 'Duurzaam werk' en Mentale gezondheid & Psychosociale arbeidsbelasting'.

3. Innovatie en Arbeidsproductiviteit (IA)

Het programma innovatie en arbeidsproductiviteit is gericht op het versterken van innovatiekracht en groei van de arbeidsproductiviteit door middel van betere benutting van Menselijk Kapitaal en Sociale Innovatie. In deze business line onderscheiden we de volgende drie hoofdlijnen: Zorg en Arbeid, Sociaal Innovatie Management, en Innovatief Werken.

Lopende strategieperiode 2011-2014 en nieuwe strategieperiode 2015-2018.

In het afgelopen jaar heeft TNO een korting op de Rijksbijdrage 2014 moeten accommoderen. Dit heeft ook consequenties gehad voor de omvang van de Rijksbijdrage voor het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid. Hierover heeft nadere afstemming plaatsgevonden met het ministerie van EZ en met de SG en directeur Gezond en Veilig Werken van het ministerie van SZW. Tijdens dit overleg is ook vooruit gekeken naar de kennisprogrammering voor de nieuwe TNO strategieperiode 2015-2018. In vervolg hierop is besloten om de aanvullende Rijksbijdrage SZW voor het Maatschappelijke Programma Arbeidsomstandigheden (MAPA) te continueren in de periode 2015-2018, en ook te komen tot de invulling van een taakrol ('governmental assigned innovation') als onderdeel van de Rijksbijdrage TNO. TNO en SZW hebben in 2014 gezamenlijk nadere invulling aan gegeven aan beide programma's voor de strategieperiode 2015-2018.

Samenwerking

In 2014 hebben twee werkbezoeken plaatsgevonden van SZW die beide tot tevredenheid van de SZW delegaties zijn verlopen. Op 28 januari is er een werkbezoek van SZW geweest onder leiding van de Secretaris-Generaal (dhr. T. Annink) en op 13 november onder leiding van de Directeur-Generaal Werk (dhr. M. Boereboom).

Wat betreft de uitvoering van het 2014 programma geldt dat stakeholders op verschillende wijze betrokken zijn bij de ontwikkeling van het programma: via netwerken en invitationals. Door middel van periodieke bijeenkomsten zijn stakeholders geïnformeerd en betrokken bij de onderzoeksprogrammering, tussentijdse uitkomsten en eventuele bijstellingen. Deze betrokkenheid kan zich ook vertalen in het participeren in bepaalde programma's door middel van financieel commitment. Voor vrijwel alle onderdelen binnen het programma geldt dat stakeholders betrokken zijn in een klankbordgroep dan wel onderdeel zijn van zogenoemde proeftuinen of 'living labs' waarin experimenten en pilots worden uitgevoerd. Deze proeftuinen kunnen, antwoord geven op de vraag of instrumenten/methoden die ontwikkeld zijn ook effectief en doelmatig kunnen worden ingezet in de dagelijkse praktijk van arbeidsorganisaties, maatschappelijke organisaties en professionals. De uitkomsten hiervan geven ook richting aan de implementatie om grootschalige toepassing mogelijk te maken.

Verder wordt impact gerealiseerd door het versterken van de (inter-)nationale kennispositie. Dit wordt gerealiseerd door samenwerking in kenniscentra en in (inter-)nationale netwerken. Op deze wijze wordt een breed inzetbare kennisbasis opgebouwd die aansluit bij (inter-) nationale ontwikkelingen en afgestemd is op de complexe maatschappelijke vraagstukken binnen het innovatiegebied Arbeid. Concrete voorbeelden daarvan zijn de diverse nieuwe EU projecten en cofinancieringsprojecten met het bedrijfsleven die gekoppeld zijn aan het programma.

Samenhang

In veel gevallen is er al sprake van samenwerking en gemeenschappelijke projecten, bijvoorbeeld tussen 'Duurzame arbeidsproductiviteit' en 'Levenslang gezond en actief leven' voor arbeidsbesparingen in de zorg en vernieuwing in de zorg, en met de Enabling Technologieprogramma's van TNO 'Gedrag en Organisatie', 'Modellen' en 'Materialen'.

Ook zijn gezamenlijke programma's uitgewerkt met andere TNO-onderdelen om de bestaande samenwerking steviger te verankeren in de nieuwe strategieperiode (bijvoorbeeld de programma's met Dutcha voor wijkgericht organisatie van de zorg en arbeid en met 'Innovative Industrial risk management' voor technische en sociale veiligheid in de chemische sector).

Daarnaast vindt afstemming plaats met de projecten die zijn opgenomen in het maatschappelijke programma arbeidsomstandigheden (MAPA) van de Aanvullende Rijksbijdrage van de directie Gezond en Veilig Werken (GV&W) van het ministerie van SZW. Concrete voorbeelden daarvan zijn de monitorprojecten, het STREAM cohort onderzoek dat zich richt op arbeidsvraagstukken van oudere werknemers, en het onderzoek rond instrumenten fysieke belasting.

Het vraaggestuurd programma is ook goed ingebed in andere (inter-) nationale programma's en kennisnetwerken.

4.2 Uitvoering in 2014

In afstemming met de regievoerder van het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid (het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is besloten om de rapportage over de uitvoering in 2014 vorm te geven in een brochure waarin een selectie van projecten is opgenomen. Deze brochure 'ARBEID: Kennisinvesteringsprojecten' is geplaatst bij de downloads op de TNO website [Prevention, Work & Health](#).

4.3 Output en kennisoverdracht

4.3.1 Innovaties voor Gezond en Veilig Werken

Artikelen internationaal (peer reviewed)

- Bekker, C.; Brouwer, D.H.; Van Duuren-Stuurman, B.; Tuinman, I.L.; Tromp, P.; Fransman, W. 2014. *Airborne manufactured nano-objects released from commercially available spray products: Temporal and spatial influences*. Journal of Exposure Science and Environmental Epidemiology, 24 (1) pp. 74 – 81.
- Commissaris DA, Könemann R, Hiemstra-van Mastrigt S, Burford EM, Botter J, Douwes M, Ellegast RP. *Effects of a standing and three dynamic workstations on computer task performance and cognitive function tests*. Appl Ergon. 2014 Nov;45(6):1570-8. doi: 10.1016/j.apergo.2014.05.003. Epub 2014 Jun 17.

- Douwes, M., Boocock, M., Coenen, P., Van den Heuvel, S., & Bosch, T. (2014). *Predictive validity of the Hand Arm Risk assessment Method (HARM)*. International Journal of Industrial Ergonomics, 44(2), 328-334.
- Drupsteen L. & Guldenmund F.W. (2014). What is Learning? A Review of Safety Literature on Learning from Incidents. Journal of Contingencies and Crisis Management, 22 (2) pp. 81 - 96.
- Drupsteen L. *Why do organizations not learn from incidents? Bottlenecks, causes and conditions that create a failure to effectively learn*. Accident Analysis & Prevention (accepted July 2014).
- Drupsteen L. & Wybo, J-L (2014). Assessing propensity to learn from safety-related events. Safety Science, 71, 28-38.
- Fransman, F.; Kager, H.; Meijster, T.; Heederik, D.; Kromhout, H.; Portengen, L.; Blaauboer, B.J. 2014. *Leukemia from Dermal Exposure to Cyclophosphamide among Nurses in the Netherlands: Quantitative Assessment of the Risk* Ann Occup Hyg; 58 (3) pp. 271 – 282.
- Jonaid, B.S.; Pronk, A.; Doekes, G.; Heederik, D. (2014). *Exhaled nitric oxide in spray painters exposed to isocyanates: Effect modification by atopy and smoking*. Occupational and Environmental Medicine, 71 (6) pp. 415 – 422.
- Losert, S., Von Goetz, N., Bekker, C., Fransman, W., Wijnhoven, S. W. P., Delmaar, C., Ulrich, A. (2014). *Human exposure to conventional and nanoparticle-containing sprays - A critical review*. Environmental Science and Technology, 48(10), 5366-5378.
- McNally, K.; Warren, N.; Fransman, W.; Klein Entink, R.; Schinkel, J.; van Tongeren, M.; Cherrie, J.W.; Kromhout, H.; Schneider, T.; Tielemans, E. 2014. *Advanced REACH Tool (ART): A Bayesian model for occupational exposure assessment* Ann Occup Hyg; first published online March 24, 2014 doi:10.1093/annhyg/meu017.
- Oude Hengel KM, van Deurssen E, Meijster T, Tielemans E, Heederik D, Pronk A. *'Relieved Working' study: systematic development and design of an intervention to decrease occupational quartz exposure at construction worksites*. BMC Public Health. 2014 Jul 28;14:760. doi: 10.1186/1471-2458-14-760.
- Perez J, Looze MP de, Bosch T, Neumann WP (2014) *Discrete event simulation as an ergonomic tool to predict workload exposures during systems design*. International Journal of Industrial Ergonomics 44 298-306.
- Schelvis RMC, Zwetsloot GIJM, Bos EH, Wiezer NM. *Exploring teacher and school resilience as a new perspective to solve persistent problems in the educational sector - A case of The Netherlands*. Special issue on Teacher Resilience, Teachers and Teaching, Theory and Practice (accepted 2014).
- Schinkel, S.; Fransman, W.; McDonnell, P.E.; Klein Entink, R.; Tielemans, E.; Kromhout, H. 2014. *Reliability of the Advanced REACH Tool (ART)* Ann. Occup. Hyg., 1–19, doi:10.1093/annhyg/met081.
- Van der Beek, D. Van der Schraagen JM. *ADAPTER: Analysing & Developing Adaptability & Performance in Teams to Enhance Resilience*. Submitted to Reliability Engineering en System Safety.
- Van Deurssen E, Pronk A, Spaan S, Goede H, Tielemans E, Heederik D, Meijster T. *Quartz and Respirable Dust in the Dutch Construction Industry: A Baseline Exposure Assessment as Part of a Multidimensional Intervention Approach*. Ann Occup Hyg. 2014.
- Van Deurssen E, Oude Hengel K, Spaan S, Goede H, Meijster T, Tielemans E, Heederik D, Pronk A. *Effectiveness of a multidisciplinary intervention among*

- Dutch construction workers on respirable quartz exposure: results from the 'Relieved Working Study'. Occup Environ Med. 2014 Jun;71 Suppl 1:A114. doi: 10.1136/oemed-2014-102362.359.*
- Van Scheppingen AR, de Vroome EMM, Ten Have CJM, Zwetsloot CJM, Van Mechelen W. *The effectiveness of a participative organisational Large Scale Intervention on bonding social capital and on self-regulation towards health*, Journal of Occupational and Environmental Medicine (accepted 2014).
 - Ven HA van de, Klein Hesselink J, Bültmann U, Boer MR de, Looze MP de, Klink JJL van der, Brouwer S. (2014) *Individual and work-related predictors of work outcomes related to sustainable employment among male shift and day workers*. Scand J Work, Env. & Health 40, 287-294.
 - Wagenaar, A. F., Kompier, M. A. J., Houtman, I. L. D., van den Bossche, S. N. J., & Taris, T. E. (2014). Who gets fired, who gets re-hired: The role of workers' contract, age, health, work ability, performance, work satisfaction and employee investments. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 87(5)

Artikelen nationaal (peer reviewed)

- Kuijpers, E., Cindy Bekker, Pieter van Broekhuizen, Roel Vermeulen, Jan van de Wiel, Erik Tielemans, Wouter Fransman (2014). *NanoNextNL: Meetstrategie voor het meten van nanomaterialen op de werkplek*. Tijdschrift voor Toegepaste Arbowetenschap. Accepted for publication.
- Rijnkels, J.; Terwoert, J. (2014). "Gezondheidseffecten over generaties door (beroepsmatige) blootstelling? Verslag van de bijeenkomst van de Nederlandse Vereniging voor Toxicologie (NVT) sectie arbeidstoxicologie en de Contact Groep Gezondheid en Chemie". Tijdschrift voor Toegepaste Arbowetenschap 2014/2, 13 maart.
- Steijger, N., van der Beek, D., & Schraagen, J. M. (2014). Teamresilience : Een belangrijke factor in het actief onderhouden van een veilige organisatie? *Tijdschrift Voor Toegepaste Arbowetenschappen*, 27(4), 148-154.

Internetpublicaties

- Hooftman, W., & Houtman, I. L. D. (2014). *Netherlands : Employment opportunities for people with chronic diseases*. Loughlinstown: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound).

Vakpublicaties

- Brouwer, D.H.; Lidén, G.; Christof Asbach, C.; Berges, M.; van Tongeren, M. 2014. *Monitoring and Sampling Strategy for (Manufactured) Nano Objects Agglomerates and Aggregates (NOAA); Potential Added Value of the NANODEVICE Project* Vogel, Savolainen, Wu, van Tongeren, Brouwer, and Berges (ed) *Handbook of Nanosafety: Measurement, Exposure and Toxicology*. Elsevier, 2014.
- Cornelissen, R.T.M.; Samwel-Luijt, M.; Vervoort, M.B.H.J.; Hoeneveld, D.; Terwoert, J.; Dijkman, A. (2014). "Werken met synthetische nanomaterialen bij Nederlandse onderzoeksinstituten (Sofokles, Den Haag, Januari 2014).
- Kroese, D., E.P. Van Someren, J. Venhorst, H.E. Buist, S. Bosgra, J.T.W.E. Vogels, M.M.H. Van Lipzig, R.H. Stierum. (2014). 2014 *DIAMONDS: Data Infrastructure for Applying Models ON Design and Safety*. The Toxicologist, 138: 110.
- Staal, Y.C.M.; van Triel, J.J.; Maarschalkerweerd, T.V.P.; Arts, J.H.E.; Duistermaat, E.; Muijsers, H.; van de Sandt, J.J.M.; Kuper, C.F. 2014. *Inhaled multi-walled carbon nanotubes modulate the immune response of trimellitic*

anhydride-induced chemical respiratory allergy in Brown Norway rats (article in press). Toxicol pathol.

- Terwoert, J.; Verbist, K. (2014). *Samen omhoog op de ladder - 'Tools' voor stoffenrisico's: actieve ondersteuning nodig*. Praktijkblad voor Preventie & Veiligheid xx/2014. (~Juni 2014).
- Vogel, U.; Savolainen, K.; Wu, Q.; van Tongeren, M.; Brouwer, D.; Berges, M. 2014. *Handbook of Nanosafety: Measurement, Exposure and Toxicology* Elsevier, 2014.

Hoofdstukken in boeken

- Fostel, Jennifer, Eugene van Someren, Tessa Pronk, Jeroen Pennings, Peter Schmeits, Jia Shao, Dinant Kroese, Rob Stierum. Bookchapter 6.2 *Toxicogenomics and systems toxicology databases and resources: 'Chemical Effects in Biological Systems' (CEBS) and 'Data Integration by Applying Models On Design & Safety' (DIAMONDS)*. 2014. In Toxicogeneomics-Based Cellular Models. Hardbound, 362 Pages. Published: January 2014 Imprint: Academic Press ISBN: 978-0-12-397862-2.

Rapportages internationaal

- Buist, H.; Bausch-Goldbohm, S.; Devito, S.; Venhorst, J.; Stierum, R.; Kroese, D. 2014. *Hazard assessment of nitrosamine and nitramine by-products of amine-based CCS: an alternative approach* accepted for publication in Regulatory Toxicology and Pharmacology.
- Dhondt, S. (2014). *The Netherlands: Working conditions in central public administration*. EWCO-bijdrage.

Rapportages nationaal

- Hooftman, W. E., de Jong, T., & Vos, F. S. M. (2014). *Monitoring NPDI 2014 : Overzicht en verdiepende analyses*. Leiden: TNO.
- Klein Hesselink, J., Buijs, P., Steenbeek, R., Koppes, L., Bossche, S. van den. (2014). *Beroepsziekten in de NEA 2012: Codering, validatie en analyse*. Hoofddorp: TNO.
- Oeij, P. R. A., De Vroome, E. M. M., Kraan, K. O., & Van den Bossche, S. N. J. (2014). *WEA-Topsectoren 2012: Methodologie en databeschrijving*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R14002/051.02893.
- Rapport TNO 2014 R10379: *Protocol voor het verzamelen van (product)monsters, opslag, extractie en analyse op endotoxinen* (datum 30 juni 2013: herziene versie).
- Spaan, S.; Gröllers-Mulderij, M.; van Duuren-Stuurman, B. ; Terwoert, J. (2014). *Endotoxinen-niveaus op productmonsters van aardappelen, uien en zaden in het kader van kansrijke mitigatietechnieken* TNO-rapport 2014-R10455, (datum 30 juni 2014: herziene versie).
- Van der Beek, D., Steijger, N., Vorm van der J., Koning, L. TNO rapport (2014): *Rapportage onderzoek Veerkracht Teams Stedin/ Joulz*.
- Zwieten, M.H.J. van, Vroome, E.M.M. de, Mol, M.E.M., Mars, G.M.J., Koppes, L.L.J., & Bossche, S.N.J. van den (2014). *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2013: Methodologie en globale resultaten*. Hoofddorp/Heerlen: TNO/CBS.

Invited speakers

- Commissaris, D. A. C. M. *Innovations for physical inactivity in office workers; why necessary, what are the benefits, how do users react?* Centre for Musculoskeletal Research, University of Gävle, Sweden, 12 February 2014.

Media

- Hendriksma, M. (2014). Nooit meer zitten : Nieuwe werkhoudingen : The end of sitting. Vrij Nederland, (18), 36-41.

OSH WIKI

- Clignett, L., & van Kampen, J. (2014). *Violation of OSH rules and procedures*. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Violation_of_OSH_rules_and_procedures
- Commissaris, D., & Douwes, M. (2014). Recommendations and interventions to decrease physical inactivity at work. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Recommendations_and_interventions_to_decrease_physical_inactivity_at_work
- Dijkman, A., & Terwoert, J. (2014). Occupational safety and health management and risk governance. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Occupational_safety_and_health_management_and_risk_governance
- Drupsteen, L., & van Kampen, J. (2014). *Learning from incidents and accidents*. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Learning_from_incidents_and_accidents
- Gallis, R., & Zwetsloot, G. I. J. M. (2014). *High reliability organizations*. Hoofddorp: TNO. http://oshwiki.eu/wiki/High_reliability_organizations
- Klein Hesselink, J., & Jain, A. (2014). Interventions to prevent and manage psychosocial risks and work-related stress. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Interventions_to_prevent_and_manage_psychosocial_risks_and_work-related_stress
- Kwantes, J. H. (2014). Worker participation - the netherlands. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Worker_participation_-_the_Netherlands
- Kwantes, J. H., Hooftman, W., & Michiel, F. (2014). Occupational health and safety services. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Occupational_health_and_safety_services
- Lagerveld, S., & Houtman, I. L. D. (2014). Mental health. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Mental_health
- Lagerveld, S., & Houtman, I. L. D. (2014). Return to work after sick leave due to mental health problems. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Return_to_Work_after_sick_leave_due_to_mental_health_problems
- Oeij, P., Kraan, K. O., & Dhondt, S. (2014). Work teams and psychosocial risks and work stress Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Work_teams_and_psychosocial_risks_and_work_stress
- Starren, A., & Drupsteen, L. (2014). *Cross-cultural difference in OSH*. Hoofddorp: TNO. http://oshwiki.eu/wiki/Cross-cultural_difference_in_OSH
- Starren, A., & Drupsteen, L. (2014). *Migrant workers*. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Migrant_workers
- Terwoert, J. (2014). Hierarchy of controls applied to dangerous substances. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Hierarchy_of_controls_applied_to_dangerous_substances
- Terwoert, J. (2014). Irritants and allergens. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Irritants_and_allergens
- van den Bossche, S. N. J. (2014). *Workplace violence*. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Workplace_violence
- van Kampen, J., & Ustailieva, E. (2014). *Contractor OSH*. Hoofddorp: TNO.
http://oshwiki.eu/wiki/Contractor_OSH
- Zwetsloot, G. I. J. M., & Steijger, N. (2014). *Towards an occupational safety and health culture*. Hoofddorp:

TNO.[http://oshwiki.eu/wiki/Towards an occupational safety and health culture](http://oshwiki.eu/wiki/Towards_an_occupational_safety_and_health_culture)

4.3.2 Duurzame Inzetbaarheid

Artikelen internationaal (peer reviewed)

- Akkermans, J., Brenninkmeijer, V., Schaufeli, W. B., & Blonk, R. W. B. (2014). *It's all about CareerSKILLS: Effectiveness of a career development intervention for young employees*. Human Resource Management, (Epub Oct 16)
- Geraedts, A. S., Kleiboer, A. M., Twisk, J., Wiezer, N. M., van Mechelen, W., & Cuijpers, P. (2014). *Long-term results of a web-based guided self-help intervention for employees with depressive symptoms: Randomized controlled trial*. Journal of Medical Internet Research, 16(7), e168.
- Geraedts, A. S., Kleiboer, A. M., Wiezer, N. M., Cuijpers, P., van Mechelen, W., & Anema, J. R. (2014). *Feasibility of a worker-directed web-based intervention for employees with depressive symptoms*. Internet Interventions, 1(3), 132-140.
- Geraedts, A. S., Kleiboer, A. M., Wiezer, N. M., van Mechelen, W., & Cuijpers, P. (2014). *Short-term effects of a web-based guided self-help intervention for employees with depressive symptoms: Randomized controlled trial*. Journal of Medical Internet Research, 16(5), e121.
- Könemann, R., Bosch, T., Kingma, I., van Dieën, J. H., & de Looze, M. P. (2014). *Effect of horizontal pick and place locations on shoulder kinematics*. Ergonomics, (Epub Dec 1)
- Molema, H., van der Klauw, D., van Genabeek, J., Wevers, C. W. J., & Mooij, R. (2014). *Integrated cure, care and community partnerships for innovation in living labs*. International Journal of Integrated Care, 14(Suppl)
- Scheppingen, A. R., de Vroome, E. M. M., ten Have, K. C. J. M., Bos, E. H., Zwetsloot, G. I. J. M., & van Mechelen, W. (2014). *Inducing a health-promoting change process within an organization the effectiveness of a large-scale intervention on social capital, openness, and autonomous motivation toward health*. Journal of Occupational and Environmental Medicine, 56(11), 1128-1136.
- Ybema, J. F., Geuskens, G. A., van den Heuvel, S. G., de Wind, A., Leijten, F. R. M., Jolings, C., et al. (2014). Study on transitions in employment, ability and motivation (STREAM): The design of a four-year longitudinal cohort study among 15,118 persons aged 45 to 64 years. *British Journal of Medicine & Medical Research*, 4(6), 1383-1399.

Artikelen nationaal (peer reviewed)

- Gründemann, R., Ybema, J. F., & Sanders, J. (2014). *Werkwaarden van laagopgeleide oudere werknemers*. Gedrag En Organisatie, 27(2), 117-138.
- Pot, F. D., & Smulders, P. G. W. (2014). *Slimmer organiseren voorkomt stress*. Zeggenschap, 25(4), 10-13
- Smulders, P. & Sanders, J. (2014). *Waar het flexwerk is ontstaan tijdens de crisis*. ESB, 99, 284-286.

Boeken

- Cornelissen, R., Samwel-Luijt, M., Vervoort, M., & Hoeneveld, D. (2014). *Gebruik van synthetische nanomaterialen bij nederlandse onderzoeksinstellingen : Goede praktijken : Deel B*. Den Haag: SoFoKles Sociaal Fonds voor de Kennissector.

- Cornelissen, R., Samwel-Luijt, M., Vervoort, M., Hoeneveld, D., Terwoert, J., & Dijkman, A. (2014). Gebruik van synthetische nanomaterialen bij nederlandse onderzoeksinstellingen : Sector analyse, risk governance en goede praktijken : Deel A. Den Haag: SoFoKles Sociaal Fonds voor de Kennissector.
- Wagenaar, A. (2014). *Temporary work and health & well-being: A two-way street?* PhD-thesis. Nijmegen: Radboud University. ISBN: 978-90-8891-787-5.

Bijdragen aan boeken

- Blatter, B., Dorenbosch, L., & Keijzer, L. (Eds.). (2014). *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau*. Hoofddorp: TNO.
- Blonk, R. (2014). Column. De toekomst van re-integratie. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 222-223). Hoofddorp: TNO.
- Boneschansker, O., & Klein Hesselink, J. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit regionaal perspectief: duurzame inzetbaarheid van boven*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 65-73). Hoofddorp: TNO.
- Dorenbosch, L., Sanders, J., & Blonk, R. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit theoretisch perspectief: de kwetsbaarheid van inzetbaarheid*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 11-29). Hoofddorp: TNO.
- Kraan, K., Van Zwieten, M., Sanders, J., & Wevers, C. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit vergelijkend perspectief: profielen van duurzame inzetbaarheidsverschillen tussen risicogroepen, sectoren en landen*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 37-56). Hoofddorp: TNO.
- Van Ginkel, W. (2014). Column. *Duurzame inzetbaarheid: Als het niet aan de orde komt, komt het niet in orde!* In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 126-127). Hoofddorp: TNO.
- Ybema, J. F., Vos, F., & Geuskens, G. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit het perspectief van de oudere werknemer: wat maakt dat er langer wordt doorgewerkt?* In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 171-183). Hoofddorp: TNO.

Rapportages internationaal

- Houtman, I. (2014). *Health matters in hiring and retaining personnel*. EWCO-bijdrage.

Rapportages nationaal

- Bakhuys Roozeboom, M. M. C., & Schelvis, R. (2014). *Work engagement: Drivers and effects*. Hoofddorp: TNO.
- Brouwer, P., Groote Schaarsberg, M., & Vergeer, R. (2014). *Effecten van de participatiewet: Pilot voor een nulmeting*. Hoofddorp: TNO.
- Hazelzet, A. M., Oprins, E. A. P. B., & Jetten, A. M. (2014). *Leervermogen van laagopgeleiden in de context van werk*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R14040/051.02192.

- Oprins, E., Corbalan, G., & Lagerveld, S. (2014). *Ontwikkeling van een dynamische test voor leervermogen van laagopgeleiden*. Leiden: TNO.
- Van der Meer, L., Hooftman, W. E., & Geuskens, G. A. (2014). *Ontzie- en stimuleringsmaatregelen die de duurzame inzetbaarheid van oudere werknemers beogen te bevorderen: Resultaten van de streamstudie*. Hoofddorp: TNO.
- Van Zwieten, M. H. J., de Vroome, E. M. M., Mol, M. E. M., Mars, M. J., Koppes, L. L. J., & van den Bossche, S. N. J. (2014). *Nationale enquête arbeidsomstandigheden 2013. methodologie en globale resultaten*. Hoofddorp: TNO.

Internetpublicaties

- Dorenbosch, L. *Beveiligers die ook post bezorgen*. Facilitair! Online, januari 2014. <http://www.facilitaironline.nl/artikel/beveiligers-die-ook-post-bezorgen>.

Krantenartikelen/Media:

- ARBO-artikel (2014) *Big data als glazen bol*. Arbo, 14, 8-11 (bijdrage Seth van den Bossche).
- NRC-artikel (2014). *Er zijn heel veel Gotliebs*. NRC, 19 april (bijdrage Seth van den Bossche).
- NRC-artikel (2014). NRC-artikel 'Werkstress beroepsziekte nummer één. Klopt dat?' NRC, 2 januari (bijdrage Irene Houtman).
- Van Meteren, W., Blonk, R.W.B. (2014). *Participatiewet is gedoemd te mislukken*. Trouw, 9 april, 17.
- Van Meteren, W., Blonk, R.W.B. (2014). *Beloon sociaal ondernemen door bedrijven*. Trouw, 9 april, 17.

4.3.3 Innovatie en Arbeidsproductiviteit

Artikelen internationaal (peer reviewed)

- Coenen, P., Formanoy, M., Douwes, M., Bosch, T., & De Kraker, H. (2014). *Validity and inter-observer reliability of subjective hand-arm vibration assessments*. Applied Ergonomics, 45(4), 1257-1262.
- Den Hengst-Bruggeling, M., De Graaf, B., & Van Schaapstal, P. (2014). *Modelling intelligence-led policing to identify its potential*. European Journal of Policing Studies, 1(3), 171-191.
- de Korte, E. M., Spiekman, M., Hoes-van Oeffelen, L., van der Zande, B., Vissenberg, G., Huiskes, G., et al. (2015). Personal environmental control: Effects of pre-set conditions for heating and lighting on personal settings, task performance and comfort experience. Building and Environment, 86, 166-176.
- Dessers, E., Vrijhoef, H. J. M., Hootegem, G., Dhondt, S., Mutsaerts, A., Pless, S., et al. (2014). Analysing hydra-headed integrated care: A pilot case study in flanders (belgium). *International Journal of Integrated Care*, 14(suppl)
- Dessers E., Vrijhoef H.J.M, Annemans L., Cambré B., Dhondt S., Hellinx J., Hermans K., Nys H., Van Hootegem G. (2014). *Towards an comprehensive research design for studying integrated care*. International Journal of Care Coordination.
- Dhondt, S. (2014). Book review: "*Economic Crisis, Quality of Work, and Social Integration*., edited by Duncan Gallie. Oxford University Press, **, 2013, 368 pp., ISBN: 978 0 19 966472, 27,50 pounds, paperback. British Journal of Industrial Relations (doi: 10.1111/bjir.12083).

- Dhondt, S., Pot, F.D., Kraan, K.O. (2014). *The Importance of Organizational Level Decision Latitude for Well-being and Organizational Commitment Team Performance Management* (Accepted for publication).
- Groenesteijn, L., Hiemstra-van Mastrigt, S., Gallais, C., Blok, M., Kuijt-Evers, L., & Vink, P. (2014). *Activities, postures and comfort perception of train passengers as input for train seat design*. *Ergonomics*, 57(8), 1165-1165. doi:10.1080/00140139.2014.914577
- Kraan, K.O., Steven Dhondt, Irene L.D. Houtman, Ronald S. Batenburg, Michiel A.J. Kompier & Toon W. Taris (2014). *Computers and types of control in relation to work stress and learning*. *Behaviour & Information Technology*, pages 1-14.
- Oeij, P.R.A., De Vroome, E.M.M., Dhondt, S. & Gaspersz, J.B.R. (2014). *Can team mindfulness, psychological safety and learning repress defence mechanisms while managing complex innovation projects?* *International Journal of Project Organisation and Management* (accepted).
- Perez J, Looze MP de, Bosch T, Neumann WP (2014) *Discrete event simulation as an ergonomic tool to predict workload exposures during systems design*. *International Journal of Industrial Ergonomics* 44 298-306.
- Preenen, P. T. Y., Van Vianen, A. E. M., & De Pater, I. E. (2014). *Challenging tasks: The role of employees' and supervisors' goal and orientations*. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 23(1), 48-61.
- Preenen, P. T. Y., Van Vianen, A. E. M., & De Pater, I. E. (2014). *Challenging assignments and activating mood: The influence of goal orientation*. *Journal of Applied Social Psychology*, doi:10.1111/jasp.12256.

Artikelen nationaal (peer reviewed)

- De Korte, E. (2014). *Ergonomiekaart van Nederland: Interview met Hein Daanen*. *Tijdschrift Voor Ergonomie*, 39(1), 22-24.

Vakpublicaties

- Blok, M., Verbiest, S. *TNO concludeert: het nieuwe werken is maatwerk*. (2014). *Technisch Weekblad*, 8/9, 14-15.
- Dorenbosch, L. (2014). *Overdaad schaadt, ook in HRM*. *PW/De Gids*, 10, 40-41. <http://pwdegids.nl/artikel/soms-moet-hr-even-niets-doen-wanneer/>.
- Van der Torre, W., Van Andel, T., & Oeij, P. (2014). *Slimmer netwerk: Initiatief van onderop koppelen aan strategie van bovenaf*. *Public Mission*, 10(6), 22-23.
- Van der Torre, W., Van Andel, T., & Oeij, P. (2014). *Stop met inefficiëntie en inhumane overheidsincasso!* *Public Mission*, 10(8), 32-33.

Boeken

- Dhondt, S., & Totterdill, P. (2014). *EUWIN: The first year*. Hoofddorp: TNO.

Hoofdstukken in /bijdragen aan boeken

- Damen, M., Sanders, J., & Van Dam, K. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit het perspectief van lager/middelbaar opgeleiden: het bevorderen van de zelfbekwaamheid*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 207-221). Hoofddorp: TNO.
- Dhondt, S., Broekman, C., Torre, W. van der, Berg, C. van de, Wiezer, N. (2014). *Co-creatie van organisaties met consumenten als een hefboom voor sociale innovatie. Bouwstenen voor duurzame co-creatie*. In A. S. M. de Jong, G. M. van Trier, E. Sieverts & M. Koren (Eds.), [Handboek Informatiewetenschap] (pp. 1-23). Alphen aan den Rijn: Bohn Stafleu van Loghum.

- Dorenbosch, L. (2014). Column. *De functie van functietitels*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 162-163). Hoofddorp: TNO.
- Dorenbosch, L., Sjollema, S., Van Wijk, E., & Sanders, J. (2014). *Buiten de Gepade Banen: een X aantal baantechnieken voor een arbeidsmarkt op maat (Job Engineering Catalogus)*. Hoofddorp/Utrecht: TNO/NSvP.
- Dorenbosch, L., Van Zwieten, M., & Kraan, K. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit arbeidsvoorwaarden perspectief: hoe draagt maatwerk bij aan duurzaam organisatie functioneren?* In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 149-161). Hoofddorp: TNO.
- Goudswaard, A., & De Leede, J. (2014). *Organizing Sustainable Partnerships between Employment Agencies and Hiring Companies: The Dutch Case*. In B. Koene, C. Garsten & N. Galais (Eds.), *Management and Organization of Temporary Agency Work*. (pp. 55-71). New York/London: Routledge/Taylor & Francis.
- Looze MP de, Krause F, Mayer M, Di Pardo M, Gaudeau O, O'Sullivan L (2014) *RoboMate Deliverable No. 1.1. Industry, business and worker needs; criteria and procedure for concept needs assessment*.
- Peters, P., Kraan, K. O., & van Echtelt, P. (2014). Het nieuwe werken en burn-out. In P. van Echtelt (Ed.), *Burn-out: Verbanden tussen emotionele uitputting, arbeidsmarktpositie en het nieuwe werken* (pp. 33-39). Den Haag: Sociaal cultureel planbureau.
- Sanders, J. (2014). Column. *Duurzame inzetbaarheid is jezelf goed (laten) gebruiken....* In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 30-31). Hoofddorp: TNO.
- Sanders, J., Luijters, K., Van Wijk, E., & Keijzer, L. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit leidinggevende perspectief: deskundig leiding geven aan inzetbaarheid en bevlogenheid*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 133-146). Hoofddorp: TNO.
- Van Wijk, E., Brouwer, P., & Smit, A. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit maatschappelijk perspectief: werkgeversmotivatie voor duurzame inclusiviteit*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 83-103). Hoofddorp: TNO.
- Van Wijk, E., Verbiest, S., & Preenen, P. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit flex-perspectief: ontwikkel(loop)banen voor uitzendkrachten*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 191-202). Hoofddorp: TNO.
- Vos, F., Ybema, J. F., & Geuskens, G. (2014). *Duurzame inzetbaarheid vanuit diagnostisch perspectief: praktische meetinstrumenten binnen een nationaal inzetbaarheidsplan*. In B. Blatter, L. Dorenbosch & L. Keijzer (Eds.), *Duurzame inzetbaarheid in perspectief: Inzichten en oplossingen op sector, organisatie en individueel niveau* (pp. 109-125). Hoofddorp: TNO.

- Doove, S., De Kok, J., Kraan, K., & Oeij, P. (2014). *Scale effects in workplace innovations: Are the prevalence and effects of workplace innovation related to firm size?* Zoetermeer: Panteia/TNO/Ondernemerschap.nl. http://www.ondernemerschap.nl/sys/cftags/assetnow/design/widgets/site/ctm_getFile.cfm?file=H201402.pdf&perId=0
- Totterdill, P., & Oeij, P. (2014). *European Company Survey Case Study Project: Pilot Report*. Nottingham/Hoofddorp: Workplace Innovation Ltd/TNO.

Rapportages nationaal

- Oeij, P. R. A., De Vroome, E. M. M., Kraan, K. O., & Van den Bossche, S. N. J. (2014). *WEA-Topsectoren 2012: Methodologie en databeschrijving*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R14002/051.02893.
- Verbiest, S. E., Goudswaard, A., & Van Wijk, E. B. (2014). *De Toekomst van Flex*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R14028/060.06194.
- Vergeer, R., Dhondt, S., & Kraan, K. O. (2014). *Kwaliteit van de arbeid, preventieve en curatieve arbomaatregelen, en productiviteit: Koppeling WEA-steekproef aan registratiebestanden: naar een robuuster bestand*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R13118/051.03004. Vertrouwelijk.
- Vos, F. S. M., & De Jong, T. (2014). *DIX 2014*. Hoofddorp: TNO. Publ.nr. R14071/060.07544/01.11.02.

Keynote speakers

- Dhondt, S. *Welzijn in verandering*. Algemeen Vlaams Welzijnsconferentie, Brussel, 20 mei 2014.
- Dorenbosch, L. *Employee Vitality as a sustainable performance concept*. II Congresso Internacional de Gestão de Recursos Humanos e Psicologia Organizacional Gestão, Motivação e Bem-estar. Universidade Lusíada de Lisboa, Lissabon, 14 May 2014.

Invited speakers

- Dhondt, S. *EUWIN and the possibilities for Gipuzkoa*. Special invitation by the Province of Gipuzkoa. San Sebastian, Sinergiak and Province of Gipuzkoa, 9 April 2014.
- Dorenbosch, L. *De duurzame synergie tussen functiecreatie en functieaanpassing*. VNG/IPO/Unie van Waterschappen bijeenkomst 'functiecreatie', Amersfoort, 20 maart 2014.
- Dorenbosch, L. *A web-based application for collecting Idiosyncratic job data*. AIAS/InGRID Expert workshop 'New skills new jobs: Tools for harmonising the measurement of occupations'. Amsterdam, 11 February 2014.
- Goudswaard, A. *Working time and sustainable work throughout the life course*. Foundation Seminar 2014 Sustainable work throughout the life course: Devising a long term strategy for inclusion and competitiveness. Eurofound, Dublin, 22 May 2014.
- Sanders, J. *Klaar met school ... en dan? Kansen op de arbeidsmarkt en hoe pak je die?* Netwerkbijeenkomst Veluweportaal Werknemer van de toekomst. ROC Landstede, Harderwijk, 6 mei 2014 (40 toehoorders).

Impact (radio-interviews, interviews)

- Dalende zelfstandigheid. Interview met Steven Dhondt met Paul van Liempt. BNR Nieuwsradio, 8 mei 2014. <http://www.bnr.nl/?service=player&type=archief&fragment=20140508103100300>.

- Monitor Arbeid TNO @monitorarbeid. TNO Onderzoeker @dhondt_steven sprak zojuist op @BNR met @PaulvanLiempt over de dalende autonomie van Nederlandse Werknemers #TNO. Twitter, 8 mei 2014. (Steven Dhondt).
- TNO boek: Duurzame inzetbaarheid in perspectief., Nationaal Inzetbaarheidsplan, 2 juni 2014. (Luc Dorenbosch, Laura Keijzer). <http://www.nationaalinzetbaarheidsplan.nl/over-ons/berichten/tno-boek-duurzame-inzetbaarheid-in-perspectief>.
- Aantal flexwerkers neemt verder toe., AD.nl, 19 mei 2014. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest, Ellen van Wijk). <http://www.ad.nl/ad/nl/5597/Economie/article/detail/3657632/2014/05/19/Aantal-flexwerkers-neemt-verder-toe.dhtml>.
- Aantal flexwerkers neemt verder toe., Trouw.nl, 19 mei 2014. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest, Ellen van Wijk). <http://www.trouw.nl/tr/nl/4504/Economie/article/detail/3657632/2014/05/19/Aantal-flexwerkers-neemt-verder-toe.dhtml>.
- Aantal flexwerkers neemt verder toe., Volkskrant.nl, 19 mei 2014. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest, Ellen van Wijk). <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2680/Economie/article/detail/3657632/2014/05/19/Aantal-flexwerkers-neemt-verder-toe.dhtml>.
- Flexibilisering op Nederlandse werkvloer gaat steeds verder., FD.nl, 19 mei 2014. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest, Ellen van Wijk). <http://fd.nl/economie-politiek/317254-1405/flexibilisering-op-nederlandse-werkvloer-gaat-steeds-verder>.
- Public Sector Innovation: a matter of social innovation & workplace innovation?, OECD.org, 3 July 2014. (Peter Oei). <https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/blog/page/publicsectorinnovationamatterofsocialinnovationworkplaceinnovation.htm>.
- Sanders, J., & Keijzer, L. (2014). Verrijkt doorwerken, van mentaal pensioen naar vitaal vakmanschap. Handboek HRM in de Praktijk () Alleen via lidmaatschap.
- Sanders, J., & Keijzer, L. (2014). Verrijkt doorwerken, van mentaal pensioen naar vitaal vakmanschap. Handboek Methoden, technieken & analyses voor personeelsmanagement 116 () Alleen via lidmaatschap.

Krantenartikelen

- Nieuwe regels: flexer of vaster? (2014). De Telegraaf, 25 mei, 19. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest, Ellen van Wijk).
- Ondernemend Nederland zeer innovatief. MKB Marktmonitor 2014 laat bedrijfseconomische ontwikkelingen en innovatievermogen zien., Unique.nl, 10 juni 2014. (Anneke Goudswaard, Sarike Verbiest). <http://www.unique.nl/Unique-nieuws/3588221/11589481/Ondernemend-Nederland-zeer-innovatief.html?publicationdate=True&thumbnail=True&wysiwyg=page%3Ffromzip%3D%3Ffromzip%3D%3Ffromzip%3D%3Ffrom%3Ff>.
- Pronk, I. (2014). Je baan staat op de tocht. Trouw, zaterdag 07 juni, 1-3. (Roland Blonk).
- Sollicitanten durven nauwelijks salariseisen te stellen., nrc.nl, 22 mei 2014. (Anneke Goudswaard, Suzanne Hiemstra-van Mastrikt). <http://www.nrc.nl/carriere/2014/05/22/sollicitanten-durven-nauwelijks-salariseisen-te-stellen/>.

- Van Meteren, W. (2014). Beloon sociaal ondernemen door bedrijven. Trouw, 9 april, 17. (Roland Blonk).
- Van Meteren, W. (2014). Participatiewet is gedoemd te mislukken. Trouw, 9 april, 17. (Roland Blonk).

5 Ondertekening

Zeist,

Datum: 2 maart 2015

A handwritten signature in blue ink, consisting of the letters 'P', 'B', and 'K' followed by a long horizontal stroke.

Prof. dr. ir. P.M. Bongers
Director Prevention, Work & Health

